

Mündəricat

01 Flandriyada tədrisin gələcəyi üçün ssenarilərin qurulması

02 Dünya təhsil statistikasını 2024

03 PISA-da Sosial-iqtisadi vəziyyətin ölçüsü

04 Məktəb liderliyi və şagird nailiyyətləri

Flandriyada tədrisin gələcəyi üçün ssenarilərin qurulması

Cari ayda OECD tərəfindən “Flandriyada tədrisin gələcəyi üçün ssenarilərin qurulması” adlı hesabat dərc olunmuşdur. Hesabat Flandriya, Belçika təhsil peşəsinin əhəmiyyətli çətinlikləri və imkanları ilə bağlı məsələləri əhatə edir. Cəmiyyət dəyişdikcə təhsil tələbləri də dəyişir, inkişaf edir. Məhz bu səbəbdən də təqdim olunan hesabat müəllimlik peşəsinin cəlbediciliyini, peşəkarlığını və əməkdaşlıq potensialını artırmaq üçün gələcək ssenarilərini araşdırmağı hədəfləyir. Tədqiqatda tədrisin gələcəyi üçün davamlı və innovativ həllər təklif etmək üçün ssenari əsaslı metodologiyadan istifadə edilmişdir.

Hesabat Flandriya təhsil sistemindəki çatışmazlıqları, xüsusən müəllim kadrlarının azlığı, təhsilin keyfiyyəti və dəstəkləyici iş mühitinin yaradılması zərurətini vurğulayır. 170000 müəllimin çalışdığı Flandriya təhsil sistemində 46 yaşından yuxarı olan müəllimlərin 67%-i beş il ərzində müəllimlikdən ayrılmağı düşündüyünü bildirir. Maraqlı tərəflər bu məsələləri kollektiv şəkildə həll etməyin önəmini artıraraq, müəllimlik peşəsinin davamlı gələcəyini inkişaf etdirməyi hədəfləyir.

Hesabatda qeyd olunur ki, tədqiqat zamanı iştirakçı yanaşmasından istifadə edilərək, anketlər və seminarlar vasitəsilə müxtəlif maraqlı tərəflərlə əməkdaşlıq təmin olunmuşdur. Bu əməkdaşlıq metodologiyası, Flandriyada müəllimlik gələcəyinə dair əsas məqsədləri və üstünlükləri müəyyənləşdirmək imkanı tanımışdır.

Həmçinin hesabatda tədqiqatın aşağıdakı 3 əsas sual üzərində fokuslanması öz əksini tapır:

- Müəllim olmanın mərkəzi nədir?
- Müəllimdən peşəkar olaraq nə gözləyirik?
- Digər peşəkarlar müəllimləri necə dəstəkləyə bilər?

Flandriyada tədrisin gələcək ssenarilərini araşdırmaq və inkişaf etdirmək üçün hesabatda istifadə olunan metodologiyanın əsas komponentləri aşağıda əks olunmuşdur:

- 1. Maraqlı tərəflərə sorğular:** Bunlar tədrisin gələcəyi üçün hansı hədəflərin və dəyişikliklərin vacib olduğunu müxtəlif baxış bucaqlarından bilmək məqsədilə aparılan sorğulardır. Bu sorğular vasitəsilə maraqlı tərəflərin müxtəlif perspektivləri araşdırılır və ümumiləşdirilir.
- 2. Seminarlar:** Təklif olunan ssenariləri hazırlamaq və təkmilləşdirmək üçün maraqlı tərəflərlə əməkdaşlıq etmək məqsədilə keçirilən seminarlar interaktiv və kollektiv fəaliyyətlərdir. Burada iştirakçılar birgə müzakirələr aparır və təklif olunan ssenariləri inkişaf etdirirlər.
- 3. Şəxsiyyətin inkişafı:** Bu tədqiqatın unikallığı, OECD-nin TALIS sorğusundan əldə edilən məlumatlara əsaslanan müəllim obrazlarının yaradılmasıdır. Bu obrazlar fərqli müəllim təcrübələrini və perspektivlərini əks etdirir. Eyni zamanda, müxtəlif ssenarilərin spesifik müəllim qrupları ilə necə rezonans verə biləcəyini anlamağa imkan yaradır. Müəllimlərin 67%-i 46 yaşdan yuxarı olduğu üçün bu yanaşma peşənin daha dəqiq anlaşılmasını təmin edir və gələcək siyasətlərin, təşəbbüslərin formalaşdırılmasına kömək edir.

Hesabat müəllimlərin peşə inkişafını dəstəkləyən əməkdaşlıq çərçivələrinin zəruriliyini vurğulayır. Eyni zamanda mütəxəssislərə və siyasətçilərə müəllimlərin iş yükünə, iş saatlarına, iş mühitinin effektivliyinə diqqət yetirməsi tövsiyə edilir. Belə ki, bu kimi amillər müəllim sağlamlığına təsir edir. Müəllimlərin 46 yaşdan yuxarı olan hissəsinin 67%-i beş il ərzində müəllimlikdən ayrılmağı düşündüyünü nəzərə alaraq, müəllimlərin gündəlik işlərini cəlbedici, sağlam və maraqlı etmək üçün ardıcıl, səmərəli tədbirlər həyata keçirmək olduqca əhəmiyyət kəsb edir.



Bununla yanaşı, hesabatda Flandriyadakı müəllimlik peşəsi daxilində bir neçə problem və imkanlar qeyd olunmuşdur:

- **Müəllimin müstəqilliyi və motivasiyası:** Flandriya müəllimləri peşəni daxili motivasiya ilə seçirlər. Lakin buna baxmayaraq, cəmiyyətin gözləntiləri və inzibati yüklər səbəbindən artan təzyiqlər də müşahidə olunur.
- **Müəllim çatışmazlığı və müxtəliflik:** Xüsusilə, coğrafi cəhətdən əlverişsiz mühitdə əhəmiyyətli çatışmazlıqlar var. Bu da müəllim işçi qüvvəsi daxilində daha çox müxtəlifliyə ehtiyac olduğunu göstərir.
- **Stress və tükenmişlik:** Hesabatın dəstək mexanizmləri və peşəkar inkişaf imkanları vasitəsilə həll edilməsinin vacibliyini təklif etdiyi narahatlıqlardan biri də müəllimlər arasında yüksək səviyyəli stres və tükenmişlikdir.

Həmçinin hesabatda müəllimlik gələcəyi üçün üstünlük verilən 6 ssenari qeyd olunur. Bunların hər biri tədqiqat suallarını cavablandırmaq və müəllimlik peşəsinin davamlılığını artırmaq məqsədini daşıyır:

- **Ssenari 1:** Məktəblər uşaqların inkişafını dəstəkləyən tərəfdaşlar şəbəkəsinə inteqrasiya edilir.
- **Ssenari 2:** Tərəfdaşlar arasında paylanmış məsuliyyət maksimuma çatdırılır.
- **Ssenari 3:** Müəllimlər dinamik məktəb komandaları içərisində əməkdaşlıqla öz təcrübələrini artırırlar.
- **Ssenari 4:** Müəllimlərin gündəlik reallıqları və çətinlikləri tanınır və dəstəklənir.
- **Ssenari 5:** Müəllimlər öz motivasiyalarını və peşəkarlıqlarını inkişaf etdirmək üçün təşviq edirlər.
- **Ssenari 6:** Birlikdə işləmək və öyrənmək peşə kimliyinin və inkişafın mərkəzi olur.

OECD-nin PISA qiymətləndirmələri, Flandriyada şagirdlərin oxu, riyaziyyat və elm üzrə ortalama göstəricilərinin aşağı olduğunu göstərir. Bu ssenarilər, müəllimlərin inkişafını dəstəkləyən kollektiv, inklüziv bir yanaşma zərurətini və müəllim heyətinin müxtəlif kontekstlərini, ehtiyaclarını vurğulayır.

Həmçinin, müəllimlər, məktəb rəhbərləri və siyasətçilər arasında əməkdaşlığın zəruriliyi də hesabatda öz əksini tapır. Ssenarilər üzrə əsas elementlərə aşağıdakılar daxildir:

- **Müəllim muxtariyyəti:** Hesabatlılıq tədbirləri ilə tarazlığı qoruyarkən müəllimlərin səlahiyyətlərinin artırılması.
- **Kapital və inklüzivlik:** Müxtəlifliyin müəllim işçi qüvvəsində əks olunmasını və dəstəklənməsini təmin etmək.
- **Birgə öyrənmə:** İş məmnuniyyətini və səmərəliliyi artırmaq üçün kollektiv peşəkar inkişafı təşviq etmək.

Nəticə:

Hesabat OECD-nin Flandriyada müəllimlik gələcəyi ilə bağlı ssenarilərinin araşdırılması, müasir təhsilin mürəkkəbliyini həll etmək üçün əhatəli bir çərçivə təqdim edir.

Qeyd olunur ki, tədqiqat müxtəlif maraqlı tərəfləri cəlb edərək siyasətçilərə və müəllimlərə fəal və səmərəli tədbirlər üçün nəzərdə tutulmuş məlumatlar təqdim edir. Tədqiqatın təqdim etdiyi tövsiyələr, Flandriyada müəllimlik peşəsinin davamlılığını və səmərəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırmaq imkanına malikdir.

Dünya təhsil statistikasısı 2024

02

UNECSO-nun Statistika İnstitutu (UIS) "Dünya təhsil statistikasısı 2024" adlı cari hesabatı təqdim edir. Nəşr olunan hesabat qlobal təhsil məlumatları üçün əhatəli bir mənbə rolunu oynayır. Belə ki, hesabatda Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi 4 (SDG 4) üzrə hədəflər diqqət mərkəzindədir və dünya təhsilinin vəziyyətini ətraflı şəkildə əks etdirir.

Həmçinin hesabatda 2015-ci ildə qəbul edilmiş Dayanıqlı İnkişaf üzrə 2030 Gündəliyi də öz əksini tapır və bu çərçivənin, Minilliyin İnkişaf Məqsədlərini (MİM) əvəz etdiyi vurğulanır. Qeyd olunur ki, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi 4 (SDG 4) inklüziv, bərabər keyfiyyətli təhsilin təmin olunması və hamı üçün ömürboyu təhsil imkanlarının yaradılması hədəflərini əhatə edir. Hesabatın "Giriş" hissəsində təhsilə çıxışdan qlobal səviyyədə öyrənmə nəticələrinin, bərabərliyin və təhsil ədalətinin ölçülməsinə doğru keçid vurğulanır.

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi 4 (SDG 4) üçün hər səviyyə təhsilin inkişafı ilə bağlı müxtəlif perspektivlər təqdim edən qlobal, tematik, regional, milli səviyyələrdə müəyyən edilmiş monitoring çərçivəsi hazırlanıb.

1. İbtidai və Orta Təhsil (Hədəf 4.1)

Bu "Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi 4" (SDG 4) 4.1 hədəfi pulsuz, ədalətli, keyfiyyətli ibtidai və orta təhsilin təmin edilməsinə yönəlir. Hesabatda qeyd olunur ki, qlobal səviyyədə yuxarı və orta təhsildə qəbul və bitirmə nisbətləri artsa da, lakin Sub-Sahara Afrikası həm qəbul, həm də bitirmə baxımından geri qalır. Həmçinin, təlim nəticələri sahəsində bir çox ölkələrdə riyaziyyat və oxu üzrə bilik səviyyələrinin sabit qalması, yaxud da azalması müşahidə olunur. Bundan başqa qlobal miqyasda gələcəyə hazırlıq səviyyəsi də aşağıdır; təhsilalanların yalnız 50%-i oxu və riyaziyyat üzrə minimum bacarıq standartlarına cavab verir.

-Azərbaycan: İbtidai təhsil xərcləri baxımından, 2022-ci ildə Azərbaycan hər bir şagirdə 1903,2 sabit PPP dolları xərcləyib. Bu da ölkənin ibtidai təhsil resurslarına yatırım etmə öhdəliyini vurğulamaqla yanaşı, təhsilə daha çox investisiya qoymaq üçün imkanların mövcudluğunu göstərir.

2. Məktəbə hazırlıq və erkən uşaqlıq təhsili (Hədəf 4.2)

Bu hədəf ömürboyu təhsilin təməl əsasını təşkil edən erkən uşaqlıq təhsilinin əhəmiyyətini vurğulayır. Hesabatda bildirilir ki, məktəbəqədər təhsilə qəbul qlobal səviyyədə artsa da regional bərabərsizliklər də müşahidə olunur. Vurğulanır ki, Sub-Sahara Afrikasında uşaqların yarısından azı məktəbəqədər təhsilə yazılır. Bununla belə 24-59 aylıq uşaqların təxminən 75%-i inkişaf baxımından müsbət göstəricilərə malikdir, lakin aşağı gəlirli ölkələrdə vəziyyət hələ də narahatlıq doğurur.

3. Texniki, peşə və ali təhsil (Hədəf 4.3)

Texniki, peşə və ali təhsildə qlobal iştirakda cüzi irəliləyişlərin qeydə alındığı hesabatda öz əksini tapır. 2023-cü ildə ali təhsildə ümumi qəbul əmsalı 2015-ci ildəki 37%-dən 43%-ə yüksəlib. Lakin peşə təhsili, xüsusən də qeydiyyatın 10%-dən az olduğu aşağı gəlirli bölgələrdə məhdud olaraq qalır. Eyni zamanda hesabat peşə təhsilinə çıxışı genişləndirərək, ömürboyu təhsil imkanlarındakı boşluqları aradan qaldırmağın vacibliyini qeyd edir.

- Azərbaycan: Azərbaycanda gənclərin (15-24 yaş) peşə təhsilində iştirakı 2022-ci ildəki 3%-dən 2023-cü ildə bir qədər (3.7%) artmışdır. Bundan əlavə, 2024-cü ildə Azərbaycanda ali təhsil sahəsinə hər tələbə üçün 5336,9 sabit PPP dolları həcmində xərcləmələr edilərək, davamlı sərmayələr qoyuluşu müşahidə olunmuşdur.

4. Peşə bacarıqları (Hədəf 4.4)

Bu hədəf rəqəmsal savadlılıq və informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) bacarıqları daxil olmaqla, məşğulluq üçün vacib bacarıqların inkişaf etdirilməsinin əhəmiyyətini vurğulayır. Regionlar üzrə gənclərin İKT bacarıqlarının xüsusən də 15-24 yaşlılar arasında daha yüksək olması hesabatda yer alır. Bununla belə bildirilir ki, qlobal miqyasda rəqəmsal bacarıqların səviyyəsi hələ də aşağıdır. Belə ki, ali təhsil alanların yalnız 40%-i minimum rəqəmsal savadlılıq səviyyəsinə çatır.

5. Gender pariteti və həssas əhali (Hədəf 4.5)

Hesabatda öz əksini tapmış bu hədəf, təhsildə davam edən gender bərabərsizliyini vurğulayır. Xüsusən də qeyd olunur ki, Sahara-altı Afrika kimi regionlarda qızlar təhsilə çıxış baxımından daha əlverişsiz mövqedədir. Buna baxmayaraq, bəzi regionlarda qızlar tam orta təhsili bitirmə nisbətində görə oğlanları üstələyirlər. İKT bacarıqlarında gender bərabərsizliyi isə qızların əlverişsiz vəziyyətdə olmasına səbəb olur. Burada həmçinin, təhsilə bərabər çıxış təmin etmək üçün sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərə də diqqət yetirilməsinin vacibliyi vurğulanır.

6. Savadlılıq və hesablama (Hədəf 4.6)

Qlobal səylərə baxmayaraq, savadlılıq və hesablama bacarıqları, xüsusilə böyükələr arasında ciddi problem olaraq qalır. Latın Amerikasına və Karib dənizi hövzəsi kimi regionlarda əhəlinin yalnız 50%-i əsas savadlılıq və hesablama bacarıqlarına malikdir. Hesabat 2015-ci ildən bəri gənclərin savadlılıq səviyyəsinin azaldığını göstərir. Belə ki, bu sahədə yeni səylərin göstərilməsinə ehtiyac olduğu bildirilir.

Öyrənmə mühitləri və təqaüdlər (Hədəflər 4.a və 4.b)

Bu təhsildə uğur qazanmağın təmin edilməsində təhlükəsiz, inklüziv və resursla təmin olunmuş öyrənmə mühitlərinin əhəmiyyətini vurğulayır. Xüsusilə də, aşağı gəlirli ölkələrdə məktəb infrastrukturunun, o cümlədən internet bağlantısının təkmilləşdirilməsinin vacibliyini göstərir. Təqaüdlər xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə tələbələrin ali təhsilə çıxışını genişləndirmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Odur ki, hesabat bu sahədə rəsmi inkişaf yardımının (ODA) artırılmasının zəruriliyini qeyd edir.

Müəllimlər və təhsilin maliyyələşdirilməsi (Hədəflər 4.c və 1.a.2)

Hesabatda ixtisaslı müəllimlərin təmin edilməsinin əhəmiyyəti vurğulanır ki, bu da təhsilin keyfiyyətinə nail olmaq üçün müəllimlərin aparıcı rolunu göstərir. Həmçinin bildirilir ki, Sub-Sahara Afrikası və Latın Amerikasına regionlarında müəllimlərin minimum kvalifikasiyalara cavab verməsini təmin etmək ciddi çətinliklər yaradır. Təhsilin maliyyələşdirilməsi məsələsinə gəldikdə, hesabat hökumətləri ÜDM-in 4-6%-ni və ya ümumi dövlət xərclərinin ən azı 15-20%-ni təhsilə ayırmağa çağırır.

Təhsilin maliyyələşdirilməsinə global baxış

Hesabatda yüksək gəlirli və aşağı gəlirli ölkələr arasında təhsilin maliyyələşdirilməsində mövcud olan global fərqlər öz əksini tapır. Bir çox aşağı gəlirli ölkələr bu beynəlxalq standartlara cavab verə bilmək üçün mübarizə aparır. Belə ki, bu da təhsil infrastrukturunun saxlanması, müəllim kadr hazırlığının keyfiyyətinin təmin edilməsində və tələbələr üçün bərabər çıxış imkanlarının genişləndirilməsində çətinliklərə səbəb olur.

Azərbaycanda təhsilin maliyyələşdirilməsi

Azərbaycanda təhsilə, xüsusilə də ali təhsilə davamlı investisiyalar qoyulmuşdur. Hesabatda qeyd olunur ki, 2024-cü ildə hər bir tələbəyə 5336,9 sabit PPP dolları ayrılıb. Bu da Azərbaycanın ali təhsilə güclü öhdəlik nümayiş etdirdiyini göstərir. Eyni zamanda ibtidai təhsil sahəsində 2022-ci ildə hər bir şagird üçün 1903,2 sabit PPP dolları ayrılmışdır ki, bu da təməl təhsilin dəstəklənməsi üçün atılmış davamlı addımlardandır.

Nəticə olaraq, qeyd olunur dayanıqlı inkişafın təməlinə təhsilin maliyyələşdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanın ali təhsil sahəsinə sərmayələrini artırması təqdirəlayiqdir. Lakin təhsilin bütün səviyyələri üzrə maliyyələşmənin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması, hərtərəfli və bərabər inkişafın təmin edilməsi üçün vacib olduğu hesabatda xüsusilə vurğulanır.

PISA-da Sosial-iqtisadi vəziyyətin ölçüsü

03

OECD-nin təhsil mütəxəssisləri Francesco Avvisati və Selin Wuyts tərəfindən PISA-da Sosial-iqtisadi vəziyyətin ölçüsü hesabatı hazırlanıb. Hazırlanan bu hesabat Beynəlxalq Şagirdlərin Qiymətləndirilməsi Proqramında (PISA) sosial-iqtisadi statusun (SES) ölçülməsinin təkamülünü ətraflı şəkildə təhlil edir. Hesabatda ölkələrarası müqayisələrin dəqiqliyini, qənaətcilliyini və trendin davamlılığını təmin etmək məqsədilə SES ölçmələrinin müntəzəm olaraq uyğunlaşdırılmasının vacibliyi vurğulanır.

Hesabat PISA kontekstində SES-in ölçülməsinin mürəkkəbliyini ön plana çıxarır. Bu kontekstdə, ölkələr üzrə SES-in təhlili valideynlərin təhsili, məşğuliyyəti və ev təsərrüfatları ilə bağlı hesabatlarının etibarlılığının qorunması vacibliyi vurğulanır. Həmçinin milli, mədəni kontekstlərdəki fərqləri nəzərə alaraq, etibarlı və müqayisə edilə bilən SES məlumatlarının əldə edilməsində baş verən əsas çətinliklər təqdim olunur.

Həmçinin PISA-nın SES-in ölçülməsi metodlarına son onillikdə edilən dəyişikliklərin müzakirəsi də hesabatda öz əksini tapır. Bununla yanaşı, valideynlərin təhsili, məşğuliyyəti, ev təsərrüfatları indekslərinin təkamülü və yeni dəyişənlər haqqında müzakirələr aparılır.

Hesabatda bildirilir ki, PISA 2022-də sualların ardıcılığı dəyişdirilib. Belə ki, ev təsərrüfatları ilə bağlı suallar, valideynlərin təhsili və məşğuliyyəti ilə bağlı suallardan əvvəl verilmişdir. Bu dəyişikliklərin şagirdlərdən daha rahat məlumat toplamaq məqsədilə edildiyi qeyd edilir.

Bundan əlavə, 2022-ci ildən etibarən ərzaq təhlükəsizliyi, subyektiv sosial-iqtisadi vəziyyət və ev təsərrüfatlarının tərkibi ilə bağlı sualların əlavə edilməsi, şagirdlərin həyat şəraitinin daha yaxşı başa düşülməsinə olan marağın artdığını nümayiş etdirir.

Hesabatın əsas hissəsi, PISA-nın son dövrlərində (2015-2022) SES tendensiyalarının qiymətləndirilməsinə yönəlib. Bu tendensiyaların həqiqi sosial dəyişiklikləri əks etdirib-etdirmədiyini hesabatda müzakirə edilir:

Aparılan təhlillər valideynlərin peşə və təhsil səviyyələrində ümumi artımını xüsusi qeyd edir ki, bu da ali təhsilin və peşəkar məşğulluğun artması ilə bağlı daha geniş sosial tendensiyalara uyğundur. Lakin bəzi ölkələrdə, məsələn, Böyük Britaniya və Almaniya, valideyn peşəsi hesabatları üçün məlumat boşluqlarının artması məlumatların qorunması prosesindən irəli gəldiyini vurğulayır.

Hesabatda ev təsərrüfatlarına sahiblik indeksindəki azalma əsasən evlərdə kitabların sayının azalması ilə izah edilir. Texnoloji irəliləyişlərin bəzi elementləri daha əlçatan, digərlərini isə az əhəmiyyətli hala gətirdiyi üçün bu, zamanla indeksin müqayisəyə yararlılığına dair narahatlığa səbəb olur.

Hesabatın həmçinin valideyn hesabatları ilə müqayisədə sosial-iqtisadi statusun (SES) ölçülməsinin komponentləri üzrə şagirdlər tərəfindən bildirilən məlumatların etibarlılığını araşdırır. Müəlliflər, şagirdlərin valideynlərinin peşəsi və təhsili ilə bağlı verdikləri hesabatların düzgünlüyünü qiymətləndirmək üçün eksperimentlər aparıblar.

Qeyd olunur ki, şagird və valideyn hesabatları arasında əhəmiyyətli uyğunsuzluqlar müəyyən edilir. Belə ki, şagirdlər tez-tez valideynlərinin təhsil səviyyələrini həddən artıq qiymətləndirir və öz peşə statuslarını az bildirirlər. Bu qeyri-dəqiqliklər, şagirdlərin valideynlərin demografik məlumatları haqqında məhdud bilikləri ilə əlaqələndirilir.

Bununla yanaşı, ərzaq təhlükəsizliyi, subyektiv sosial-iqtisadi status və ev təsərrüfatlarının tərkibi kimi yeni dəyişənlərin daxil edilməsi, PISA-nın şagirdlərin sosial-iqtisadi mühitləri haqqında daha dolğun mənzərəni diqqətə çəkmək üçün davamlı səylərini nümayiş etdirir. Bu dəyişənlər, SES-in təhlilinə dərinlik qataraq, tədqiqatçılara şagirdlərin ailələrinin maddi sərvətini və sosial mövqelərini necə qəbul etdiklərini, eləcə də əsas ehtiyaclarının ödənilməsi məsələlərini nəzərə almağa imkan verir.

Nəticə

Bu hesabat PISA-da sosial-iqtisadi statusun ölçülməsindəki çətinliklərin, irəliləyişlərin hərtərəfli və yaxşı tədqiq edilmiş icmalını təqdim edir. O, milli qiymətləndirmələrlə bağlı mürəkkəbliyi, SES ölçülməsində dəqiqliyi, etibarlılığı və uyğunluğu qorumaq üçün davamlı təkmilləşdirmələrin zərurliyini vurğulayır. Yeni dəyişənlərin, eksperimental yanaşmaların daxil edilməsi, İƏT-nin cəmiyyətdəki dəyişikliklərə və yaranan tədqiqat ehtiyaclarına cavab olaraq öz metodologiyasını təkmilləşdirməyə sadıq olduğunu göstərir. Eyni zamanda, hesabat, xüsusilə valideyn peşəsi və təhsili sahələrində şagird tərəfindən bildirilən məlumatlara etibar etməyin məhdudiyyətlərini də vurğulayır.

Məktəb liderliyi və şagird nailiyyətləri

“Qlobal Məktəb Liderləri” təşkilatı tərəfindən 2024-cü il üçün “Məktəb liderliyi və şagird nailiyyətləri” icmalı təqdim olunmuşdur. Təşkilat aşağı və orta gəlirli ölkələrdə məktəb rəhbərliyini təkmilləşdirməyə yönəlmişdir. Eyni zamanda məktəb liderliyinin şagird nailiyyətlərinə olan təsirini, xüsusilə də təməl savadlılıq və riyaziyyat (FLN) sahələrini araşdırır. Təqdim olunan hesabatda 70-dən çox araşdırmanın nəticələri nəzərdən keçirilir. Həmçinin, məktəb liderliyinin tədris və şagird nəticələrinə təsiri, xüsusilə aşağı və orta gəlirli ölkələr üzrə dəyərləndirilir.

1. Kontekst və arxa plan

Aşağı və orta gəlirli ölkələr təhsil böhranı ilə üzləşir, burada uşaqların əhəmiyyətli bir hissəsi 10 yaşına qədər təməl savadlılıq və riyaziyyat bacarıqlarını mənimsəmir. Məsələn, Sub-Sahara Afrikada şagirdlərin 84-88%-i oxuma bacarıqlarında yetərsizdir, inkişaf etmiş ölkələrdə isə bu göstərici yalnız 14%-dir. Bu ciddi fərqlər məktəb liderliyinə sərmayə qoyuluşunu və diqqətin artırılmasının bu problemin həll kimi qəbul edilməsinə səbəb olduğunu göstərir. Buna baxmayaraq, məktəb liderliyinin şagird nailiyyətlərinə güclü təsiri olsa da bu yanaşma inkişaf etməkdə olan ölkələrdə geniş tətbiq olunmur.

2. Məktəb liderliyinin şagird nailiyyətlərinə təsiri

Araşdırmalar göstərir ki, məktəb liderləri şagird nailiyyətlərinə əhəmiyyətli təsir edir. Belə ki, məktəb liderləri yalnız müəllimlərdən sonra ikinci sırada gəlidiyi hesabatda qeyd olunur. Səriştəli liderlər tədris metodlarını təkmilləşdirir, müəllimlər arasında əməkdaşlığı gücləndirir və iş məmnuniyyətini artırır. Məsələn, araşdırmalar liderlik müdaxilələrinin şagird öyrənməsini 0.03 standart kənarlaşma (Standard deviation) ilə yaxşılaşdırdığını göstərir. Tanzaniyada aparılan bir tədqiqatda məktəb rəhbərliyinin tətbiq etdiyi təcrübələrin imtahan nəticələrində 10%-lik fərqlilik yaratdığı müəyyən edilmişdir. Argentinada isə liderlik müdaxilələri əsas fənlərdə, məsələn, riyaziyyat və portuqal dili üzrə test nəticələrini yaxşılaşdırmışdır.

3. Liderliyin təsirini ölçməkdə çətinliklər

Hesabatda qeyd olunur ki, liderliyin şagird öyrənməsinə müsbət təsiri barədə sübutların artmasına baxmayaraq, bəzi araşdırmalar hələ də əhəmiyyətli nəticələr göstərmir. Məsələn, Qvatemala və Şri-Lankada həyata keçirilən liderlik təşəbbüsləri şagird nailiyyətlərini yaxşılaşdırmamışdır. Liderliyin effektivliyini ölçməkdə çətinliklər fərqli təhsil kontekstləri və geniş miqyaslı nümunə ölçüləri tələb edir.

4. Liderlik üsulları və onların səmərəliliyi

Hesabat müxtəlif liderlik üsullarını müqayisə etmiş və təlimatlandırıcı liderliyin şagird nailiyyətlərini yaxşılaşdırmaqda ən təsirli olduğu müəyyənləşdirmişdir. Belə ki, təlimatlandırıcı liderlər təhsil məqsədləri təyin edir, tədris prosesini izləyir və tədris üçün uyğun mühit yaradır. Motivasiyaedici liderlik isə əsasən əməkdaşları ortaq hədəf ətrafında birləşdirməyi nəzərdə tutduğundan, şagird nailiyyətlərinə daha dolay və yavaş təsir etdiyi də hesabatda öz əksini tapır. Bütün bunlarla yanaşı, Cənubi Afrikada təlimatlandırıcı və motivasiyaedici liderlik üsullarının birləşdirilməsi zəif məktəblərdə daha yaxşı nəticələr verdiyi də hesabatda yer alır. Xüsusilə də dərs metodlarını təkmilləşdirən məktəb liderləri şagird test nəticələrində inkişafa səbəb olmuşdur.

5. Liderliyin müvəffəqiyyətini dəstəkləyən şərait

Məktəb liderliyinin səmərəliliyinin çox vaxt mühit və resurslarla bağlı olması da hesabatda vurğulanır. Qeyd olunur ki, daha çox muxtariyyətə sahib olan liderlər, xüsusən də müəllimlərin işə qəbulu və idarə olunması ilə bağlı qərarlar verə bilənlər, şagird nailiyyətlərinə daha çox təsir göstərə bilirlər. Maliyyə resursları da bu uğurda mühüm rol oynayır. Meksikada həm nağd qrantlar, həm də liderlik təlimləri təmin edən proqramlar məktəb rəhbərliyinin yaxşılaşdırılmış nəticələr verməsində maliyyə dəstəyinin əhəmiyyətini göstərir.

6. Təməl savadlılıq və riyaziyyat üçün nəticələr

FLN sahəsində liderliyin təsirini tədqiq edən araşdırmalar məhdud olsa da, sübutlar göstərir ki, liderlik tədris metodlarını təkmilləşdirmək ümumi savadlılıq və riyaziyyat nəticələrini yaxşılaşdırmaq üçün əhəmiyyətli rol oynaya bilər. Əsas strategiyalara formativ qiymətləndirmələrin təşviqi, müvafiq tədris materiallarına çıxışın təmin edilməsi və tədris vaxtından səmərəli istifadə daxildir.

04



7. Nəticə və tövsiyələr

Təqdim olunan "Məktəb liderliyi və şagird nailiyyətləri" hesabatından aydın olur ki, məktəb liderliyi, xüsusilə LMİC-lərdə şagird nailiyyətlərini yaxşılaşdırmaq üçün mühüm rola malikdir. Həmçinin qeyd olunur ki, müxtəlif araşdırmalardan qarışıq nəticələr alındığından, kontekstə xas müdaxilələrə və uzunmüddətli qiymətləndirmələrə ehtiyac var. Məktəb liderliyinin səmərəliliyi üçün liderlərə muxtariyyətin, resursların və davamlı peşəkar inkişafın təmin edilməsi vacibdir.

8. Statistika və əsas nəticələr

- İnkişaf etməkdə olan bölgələrdə 10 yaşa qədər şagirdlərin 7-dən 10-u təməl oxu bacarıqlarını mənimsəmir.
- Liderlik müdaxilələri şagird öyrənməsini 0.03 standart sapma ilə yaxşılaşdırır.
- Tanzaniyada liderlik təcrübələri rayon imtahan nəticələrində 10%-lik fərqliliyi izah edir.
- Təlimatlandırıcı liderlik motivasiyaedici liderlikdən üç dəfə daha çox şagird nailiyyətlərinə təsir göstərir.

Hesabat məktəb liderliyinin şagird nailiyyətlərinə təsirini hərtərəfli izah edərək, aşağı və orta gəlirli ölkələrdə təməl savadlılıq və riyazi biliklərinin yaxşılaşdırılması üçün vacib nəticələr təklif edir.